МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою ОНУ імені І. І. Мечникова

Голова Вченої ради _____ Вячеслав ТРУБА (протокол
№ _____ від 23 червня 2026 р.)
(наказ № 60/од від 1 липня 2026 р.)

ПРОГРАМА
КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

рівень освіти: освіта дорослих (післядипломна освіта)
галузі знань: А Освіта
спеціальність: А1 Освітні науки

Одеса
2026

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
програми підвищення кваліфікації
«ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ»

РОЗРОБНИКИ:
Уляна ВАРНАВА, к.психол.н, доцент кафедри соціальної роботи

Катерина КУЛАВА, докт. філософ. у галузі соціальної роботи, доцент кафедри соціальної роботи
Лілія ВЄЙЛАНДЄ, к. пед. н., доцент, завідувач кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації

РЕКОМЕНДОВАНО
Кафедрою Соціальної роботи
протокол №9 від «28»05 2026р.

Завідувач кафедри _____ Тетяна ХЛІВНЮК

РЕКОМЕНДОВАНО
Кафедрою педагогічної освіти та соціальної реабілітації
протокол №6 від «08»06 2026р.

Завідувач кафедри _____ Лілія ВЄЙЛАНДЄ

СХВАЛЕНО:
навчально-методичною комісією
Факультету психології та соціальної роботи
протокол №6 від «11.06 2026р.

Голова НМК ФПСР _____ Ірина СИДУН

Вченою радою ФПСР ОНУ імені І. І. Мечникова
Протокол № 6 від «17.06 2026р.

Голова Вченої ради _____ Лариса ДУНАЄВА

Науково-методичною радою ОНУ імені
І.І.Мечникова
Протокол №3 від«18» 06.2026 р.

Голова НМР ОНУ імені І. І. Мечникова_____Майя НІКОЛАЄВА

1. **Опис програми**	
Обсяг програми	90 год. / 3 кредитів ЄКТС Програма підвищення кваліфікації передбачає такі форми роботи: лекції (14 год.), практичні заняття (14 год.), самостійна робота (60 годин), атестація у формі заліку (2 години) відповідно для очної / дистанційної /змішаної форм навчання.
Форма підвищення кваліфікації	Очна / дистанційна/ змішана
Мета	Мета курсу підвищення професійної компетентності науково-педагогічних і педагогічних працівників щодо організації освітнього процесу та забезпечення ефективної взаємодії зі здобувачами вищої освіти з особливими освітніми потребами відповідно до чинного законодавства України, принципів інклюзивної освіти та сучасних підходів до забезпечення освітньої доступності. Програма спрямована на формування здатності визначати й ураховувати індивідуальні освітні потреби здобувачів вищої освіти, розуміти їхні психологічні та пізнавальні особливості, застосовувати етичні принципи професійної комунікації, адаптувати методи викладання, навчальні матеріали та форми оцінювання відповідно до особливостей слухового, зорового, інтелектуального та мовленнєвого функціонування здобувачів освіти.
Завдання	**Завдання курсу:** • сформувати системне розуміння нормативно-правових, організаційних та психолого-педагогічних засад інклюзивного навчання у закладах вищої освіти; • ознайомити з основними категоріями особливих освітніх потреб здобувачів вищої освіти, способами їх виявлення та врахування під час організації освітнього процесу; • поглибити знання щодо психологічних, пізнавальних і комунікативних особливостей здобувачів із порушеннями слуху, зору, інтелектуального розвитку та мовлення; • сформувати навички етичної професійної комунікації зі здобувачами з особливими освітніми потребами, дотримання принципів недискримінації, поваги до гідності та особистої автономії;

	• удосконалити вміння застосовувати принципи універсального дизайну та розумного пристосування для забезпечення доступності освітнього середовища; • розвинути практичні навички адаптації методів викладання, навчальних матеріалів, інструкцій і форм оцінювання відповідно до індивідуальних освітніх потреб здобувачів; • сформувати здатність виявляти та усувати організаційні, інформаційні, комунікативні, психологічні й педагогічні бар'єри, що обмежують участь здобувачів в освітньому процесі; • удосконалити вміння організовувати доступні лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття із застосуванням допоміжних технологій і альтернативних способів представлення навчальних результатів; • розвинути здатність створювати психологічно безпечне, підтримувальне та недискримінаційне академічне середовище, що сприяє соціальній інтеграції та самостійності здобувачів освіти; • сформувати готовність до аналізу практичних ситуацій, обґрунтування педагогічних рішень і розроблення індивідуалізованих підходів до організації навчання здобувачів з особливими освітніми потребами.
Напрями	Нормативно-правові та організаційні засади інклюзивної освіти у ЗВО. Особливі освітні потреби здобувачів вищої освіти та механізми їх урахування. Інклюзивна культура та етика професійної взаємодії. Психолого-педагогічний супровід здобувачів з особливими освітніми потребами. Особливості роботи зі здобувачами вищої освіти з порушеннями слуху, зору, інтелектуального розвитку та мовлення. Адаптація методів викладання, навчальних матеріалів і форм оцінювання. Універсальний дизайн та розумне пристосування в освітньому процесі. Практичні технології створення доступного, психологічно безпечного та підтримувального освітнього середовища у ЗВО.

Перелік компетентностей, які вдосконалюються	На основі професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти», наказ МОН України №1466 від 16.10.2024р. **А1.** Здатність планувати і проводити навчальні заняття. **А2.** Здатність консультувати здобувачів вищої освіти. **Б1.** Здатність розробляти та вдосконалювати освітні компоненти, навчально-методичне забезпечення й освітні технології. **Б2.** Здатність оцінювати результати навчання здобувачів вищої освіти. **Б3.** Здатність забезпечувати індивідуальну освітню траєкторію здобувачів вищої освіти. **В1.** Здатність створювати безпечне, інклюзивне, студентоцентроване освітнє середовище. **В2.** Здатність здійснювати ефективну комунікацію та взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу. **Г2.** Здатність до професійного розвитку, самоосвіти та впровадження інноваційних освітніх практик. **Д1.** Здатність використовувати сучасні цифрові технології та цифрові освітні ресурси у професійній діяльності. **Д2.** Здатність забезпечувати якість освітньої діяльності відповідно до сучасних вимог законодавства та внутрішньої системи забезпечення якості освіти.
Очікувані результати	**У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:** • нормативно-правові та організаційні засади забезпечення інклюзивного навчання у закладах вищої освіти; • основні категорії особливих освітніх потреб здобувачів вищої освіти та механізми їх урахування в освітньому процесі; • психологічні, пізнавальні та комунікативні особливості здобувачів із порушеннями слуху, зору, інтелектуального розвитку та мовлення; • принципи універсального дизайну, розумного пристосування, адаптації та модифікації освітнього процесу; • етичні засади професійної взаємодії зі здобувачами з особливими освітніми потребами, принципи недискримінації та запобігання стигматизації; • сучасні методи організації доступного навчання,

	психолого-педагогічного супроводу та оцінювання навчальних досягнень здобувачів з особливими освітніми потребами. ***Уміти:*** • визначати індивідуальні освітні потреби здобувачів та виявляти бар'єри, що обмежують їхню повноцінну участь в освітньому процесі; • застосовувати принципи універсального дизайну та розумного пристосування під час організації навчальної діяльності; • адаптувати методи викладання, навчальні матеріали, інструкції та форми оцінювання відповідно до індивідуальних можливостей здобувачів без необґрунтованого зниження академічних вимог; • організовувати лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття з урахуванням особливостей слухового, зорового, інтелектуального та мовленнєвого функціонування здобувачів; • здійснювати етичну професійну комунікацію, забезпечувати психологічно безпечну взаємодію та підтримувати самостійність здобувачів з особливими освітніми потребами; • аналізувати практичні освітні ситуації, добирати ефективні способи психолого-педагогічної підтримки та розробляти рекомендації щодо створення доступного й інклюзивного освітнього середовища у ЗВО
Документ, що Видається за результатами підвищення кваліфікації	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова – очна форма – місце проведення: м. Одеса, вул. Змієнко Всеволода, 2, наявні захисні споруди цивільного захисту, гуртожиток (за потреби), забезпечено доступність для осіб з інвалідністю/особливими освітніми потребами) до навчального корпусу; – дистанційна/змішана – навчання відбувається на основі публічних сервісів відеоконференцій Zoom та засобів їх інтеграції з Google Classroom (Гугл Клас). У системі Google Classroom (Гугл Клас) будуть

	розміщені навчальні матеріали, посилання на нормативно-правову базу, додаткову літературу, завдання для поточного і підсумкового контролю. Графік проведення занять, тривалість виконання програми підвищення кваліфікації:
Мінімальната максимальна кількість осіб в групі	10-40слухачів
Викладання та навчання (методи навчання, форми проведення навчальних занять)	Професійно-орієнтоване навчання, використання методу проектів у навчанні, ігрові технології, технології інтенсивного і дистанційного навчання, створення презентацій, використання інтернет-ресурсів,платформ,інтеранктивні вправи тощо
Форма підсумкового контролю	Тестовий контроль

2. ПРОГРАМА КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Змістовий модуль 1. Організаційно-правові та психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти у закладах вищої освіти

Тема 1. Нормативно-правові та організаційні засади інклюзивної освіти у ЗВО. Особливі освітні потреби здобувачів вищої освіти та механізми їх урахування

Право на освіту та забезпечення рівного доступу до вищої освіти. Законодавче регулювання інклюзивного навчання в Україні. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року. Поняття інклюзивного навчання, інклюзивного освітнього середовища та особливих освітніх потреб. Організаційні, правові, освітньо-методичні, соціально-психологічні та матеріально-технічні складники інклюзивного середовища. Механізми реалізації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти.

Поняття та різноманітність особливих освітніх потреб. Психофізичні, навчальні, соціальні та соціально зумовлені освітні труднощі. Функціональний підхід до визначення освітніх потреб. Виявлення бар'єрів участі в освітньому процесі. Індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти. Індивідуальний навчальний план. Адаптація та модифікація освітнього процесу. Відмінності між універсальним дизайном і розумним пристосуванням. Забезпечення доступності освітніх матеріалів, завдань і процедур оцінювання.

Тема 2. Формування інклюзивної культури та етика професійної взаємодії у ЗВО. Психолого-педагогічний супровід та організація доступного освітнього процесу

Принципи поваги до гідності, автономії та індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Формування культури інклюзивності в академічній спільноті. Етичні засади спілкування з людьми з інвалідністю та особливими освітніми потребами. Коректна термінологія і недискримінаційне мовлення. Профілактика стигматизації, дискримінації, соціальної ізоляції та надмірної опіки. Забезпечення психологічної безпеки та академічної участі. Взаємодія викладача зі здобувачем освіти в процесі визначення необхідної підтримки

Психолого-педагогічні засади підтримки здобувачів з особливими освітніми потребами. Організація індивідуалізованого навчання та академічної підтримки. Адаптація форм і методів викладання. Особливості організації лекційних, практичних, семінарських і лабораторних занять. Доступність цифрових навчальних матеріалів. Альтернативні способи виконання завдань і демонстрації результатів навчання. Командна взаємодія викладачів, адміністрації та фахівців супроводу. Забезпечення академічної самостійності здобувачів

Змістовий модуль 2. Психологічні особливості та практичні технології роботи зі здобувачами вищої освіти з різними освітніми потребами

Тема 3. Особливості організації освітнього процесу для здобувачів із порушеннями слуху.

Загальна характеристика порушень слуху. Індивідуальні особливості слухового сприйняття та комунікації. Можливі психологічні труднощі: комунікативна втома, тривожність, соціальна ізоляція, підвищене навантаження під час групової взаємодії. Етика спілкування зі студентами з порушеннями слуху. Використання візуальних матеріалів, субтитрів, письмових інструкцій та допоміжних технологій. Організація лекційних, практичних і лабораторних занять. Адаптація форм контролю та оцінювання навчальних результатів

Тема 4. Особливості організації освітнього процесу для здобувачів із порушеннями зору.

Загальна характеристика порушень зору. Особливості сприйняття навчальної інформації, просторової орієнтації та академічної взаємодії. Можливі психологічні особливості та труднощі адаптації до освітнього середовища. Етика спілкування та супроводу людей із порушеннями зору. Доступність навчальних приміщень, обладнання та освітніх матеріалів. Використання словесного опису, аудіоматеріалів, програм екранного доступу й допоміжних технологій. Особливості проведення лекційних, практичних і лабораторних занять. Адаптація способів виконання завдань та оцінювання.

Тема 5. Особливості роботи зі здобувачами вищої освіти з інтелектуальними порушеннями.

Загальна характеристика інтелектуальних порушень та індивідуальних освітніх можливостей. Особливості пізнавальної діяльності, опрацювання інформації, пам'яті, уваги й мислення. Можливі психологічні труднощі в навчанні та академічній взаємодії. Етика спілкування зі студентами з інтелектуальними порушеннями. Структурування навчального матеріалу, поетапне подання інструкцій, використання конкретних прикладів, схем та алгоритмів. Застосування скаффолдингу, практичних вправ і роботи в малих групах. Адаптація процедур оцінювання зі збереженням визначених результатів навчання. Підтримка самостійності та запобігання інфантилізації.

Тема 6. Особливості роботи зі здобувачами вищої освіти з мовленнєвими порушеннями.

Загальна характеристика порушень усного та писемного мовлення. Дислалія, дизартрія, ринолалія, заїкання, алалія, афазія та інші мовленнєві порушення. Можливі психологічні труднощі: страх публічних виступів, тривожність, невпевненість, уникання комунікативної взаємодії. Етика спілкування зі студентами з мовленнєвими порушеннями. Особливості організації усних відповідей, дискусій, презентацій і групової роботи. Альтернативні та комбіновані форми представлення навчальних результатів. Профілактика стигматизації та забезпечення психологічно безпечної комунікації

3. СТРУКТУРАНАВЧАЛЬНОЇДИСЦИПЛІНИ

Тема / Години	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи	Разом
Змістовий модуль 1. Організаційно-правові та психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти у закладах вищої освіти					
Нормативно-правові та організаційні засади інклюзивної освіти у ЗВО. Особливі освітні потреби здобувачів вищої освіти та механізми їх урахування	**3**	**3**	**9**	**-**	**15**
Формування інклюзивної культури та етика професійної взаємодії у ЗВО. Психолого-педагогічний супровід та організація доступного освітнього процесу	**3**	**3**	**8**	**1**	**15**
Всього за змістовним модулем	**6**	**6**	**17**	**1**	**30**
Змістовий модуль 2. Психологічні особливості та практичні технології роботи зі здобувачами вищої освіти з різними освітніми потребами					
Особливості організації освітнього процесу для здобувачів із порушеннями слуху.	**3**	**3**	**8**	**1**	**15**
Особливості організації освітнього процесу для здобувачів із порушеннями зору.	**3**	**3**	**9**	**-**	**15**

Особливості роботи зі здобувачами вищої освіти з інтелектуальними порушеннями.	**3**	**3**	**9**	**-**	**15**
Особливості роботи зі здобувачами вищої освіти з мовленнєвими порушеннями.	**3**	**3**	**8**	**1**	**15**
Всьог за змістовним модулем	**6**	**6**	**17**	**1**	**30**
Разом по програмі	**18**	**18**	**51**	**3**	**90**

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг годин
1	Нормативно-правові та організаційні засади інклюзивної освіти у ЗВО. Особливі освітні потреби здобувачів вищої освіти та механізми їх урахування	
2	Формування інклюзивної культури та етика професійної взаємодії у ЗВО. Психолого-педагогічний супровід та організація доступного освітнього процесу	
3	Особливості організації освітнього процесу для здобувачів із порушеннями слуху.	
4	Особливості організації освітнього процесу для здобувачів із порушеннями зору.	
5	Особливості роботи зі здобувачами вищої освіти з інтелектуальними порушеннями.	
6	Особливості роботи зі здобувачами вищої освіти з мовленнєвими порушеннями.	
Усього		**18**

5. Методи навчання

Унікальністю методики навчання даної програми підвищення кваліфікації є суміщення всіх сучасних інтерактивних та інноваційних (у т.ч. інформаційно-комунікативних, проєктних) технологій, підходів до навчання в закладах вищої

освіти.

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

а) за джерелом інформації – словесні (пояснення, розповідь, бесіда), наочні (спостереження, демонстрація), практичні (моделювання).

б) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні);

в) за ступенем самостійності мислення (репродуктивні, пошукові, дослідницькі);

г) за ступенем керування навчальною діяльністю (під керівництвом викладача, самостійна робота студентів).

2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії, створення ситуації пізнавальної новизни, інтерактивні вправи та завдання.

Форми організації: лекція (традиційна, «у двох», проблемна, лекція-диспут) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, практичні заняття із розробки та апробації інноваційних технологій у ЗВО.

Методи навчання: лекція, навчальна дискусія, бесіда, інструктаж, мікровикладання, інтерактивні, проблемно-пошукові методи, навчальне проєктування, розв'язання ситуаційних задач, створення ситуації пізнавальної новизни, евристична бесіда, демонстрація, ілюстрація, підготовка доповідей і презентацій, написання есе, виступи з доповідями, розв'язання педагогічних ситуацій, самостійна робота з іншомовними науковими та науково-методичними джерелами, з нормативними документами.

Форма атестації у вигляді заліку (комп'ютерне тестування). Слухач має набрати 60% правильних відповідей. Буде запропоновано 40 запитань, з чотирма варіантами відповідей, з яких одна правильна.

6. Питання для атестації

1. Розкрийте нормативно-правові засади організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти України.
2. Охарактеризуйте основні принципи інклюзивної освіти та особливості їх реалізації у ЗВО.
3. Розкрийте поняття «особливі освітні потреби» та охарактеризуйте основні категорії освітніх труднощів здобувачів вищої освіти.
4. Проаналізуйте основні бар'єри, що обмежують доступність вищої освіти для осіб з особливими освітніми потребами.
5. Розкрийте сутність універсального дизайну та наведіть приклади його застосування в освітньому середовищі ЗВО.
6. Поясніть поняття «розумне пристосування» та визначте його відмінності від універсального дизайну.
7. Охарактеризуйте особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів з особливими освітніми потребами.

8. Розкрийте сутність адаптації та модифікації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб здобувачів.
9. Охарактеризуйте основні принципи формування інклюзивної культури в академічному середовищі.
10. Проаналізуйте етичні засади професійної комунікації зі здобувачами вищої освіти з особливими освітніми потребами.
11. Розкрийте основні напрями психолого-педагогічного супроводу здобувачів з особливими освітніми потребами у ЗВО.
12. Охарактеризуйте можливі психологічні та комунікативні особливості здобувачів із порушеннями слуху.
13. Визначте основні правила етичного спілкування зі здобувачами вищої освіти з порушеннями слуху.
14. Проаналізуйте особливості організації лекційних, практичних і лабораторних занять для здобувачів із порушеннями слуху.
15. Розкрийте способи адаптації навчальних матеріалів і форм оцінювання для здобувачів із порушеннями слуху.
16. Охарактеризуйте можливі психологічні та пізнавальні особливості здобувачів із порушеннями зору.
17. Визначте основні правила етичного спілкування та супроводу здобувачів із порушеннями зору.
18. Проаналізуйте особливості організації лекційних, практичних і лабораторних занять для здобувачів із порушеннями зору.
19. Розкрийте можливості використання допоміжних технологій та доступних форматів навчальних матеріалів для здобувачів із порушеннями зору.
20. Охарактеризуйте психологічні та пізнавальні особливості здобувачів вищої освіти з інтелектуальними порушеннями.
21. Розкрийте етичні принципи професійної взаємодії зі здобувачами з інтелектуальними порушеннями.
22. Проаналізуйте методи адаптації навчальних завдань, інструкцій і способів подання інформації для здобувачів з інтелектуальними порушеннями.
23. Охарактеризуйте особливості організації контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів з інтелектуальними порушеннями.
24. Розкрийте основні види мовленнєвих порушень та їх можливий вплив на участь здобувачів в освітньому процесі.
25. Охарактеризуйте можливі психологічні та комунікативні труднощі здобувачів із мовленнєвими порушеннями.
26. Визначте основні правила етичної комунікації та організації навчальної взаємодії зі здобувачами з мовленнєвими порушеннями.
27. Проаналізуйте способи адаптації усних відповідей, групових обговорень і презентацій для здобувачів із мовленнєвими порушеннями.
28. Розкрийте особливості застосування індивідуалізованих методів навчання, скаффолдингу та поетапного структурування завдань в інклюзивному освітньому процесі.

29. Охарактеризуйте принципи справедливого оцінювання навчальних результатів здобувачів з особливими освітніми потребами без необґрунтованого зниження академічних вимог.
30. Проаналізуйте практичні способи створення психологічно безпечного, доступного та підтримувального освітнього середовища у закладах вищої освіти

7. РЕКОМЕНДОВАНАЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Види і причини мовленнєвих порушень. Інклюзивно-ресурсний центр. URL: https://tirc.do.zt.ua/vydy-i-prychyny-movlennevyh-porushen/ (дата звернення: 09.10.2026).
2. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти : практичний посібник / Державна служба якості освіти України, SURGe. 2023.
3. Джурило А. П. Міжнародні практики академічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами у вищій освіті: досвід США, Канади, Австралії та Японії. Інноваційна педагогіка. 2026. № 91 (1). С. 11–14.
4. Як спілкуватися з людиною з вадами слуху? Корисні поради. EnableMe Україна. URL: https://www.enableme.com.ua/ua/article/ak-spilkuvatisa-z-ludinou-z-vadami-sluhu-korisni-poradi-11430 (дата звернення: 09.10.2026).
5. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів. Київ, 2023.
6. Костенко Т. М. та ін. Доступний освітній простір для дітей з порушеннями зору.
7. Костенко Т. М. Учні початкових класів із порушеннями зору: навчання та розвиток. Харків : Ранок, 2020.
8. Легкий О. М., Курінна В. Р., Кондратенко С. В. Корекційно-розвивальні технології для розвитку дітей з порушеннями зору : навчально-методичний посібник. 2023.
9. Методична порада. Як спілкуватися з дитиною з порушенням слуху словесною мовою. Всеосвіта. URL: https://vseosvita.ua/library/metodychna-porada-yak-spilkuvatysia-z-dytynoiu-z-porushenniam-slukhu-slovesnoiu-movoiu-972560.html (дата звернення: 09.10.2026).
10. Оржель О., Ковальчук Г., Петроє О., Цимбалюк С., Шофолова Н. Дорожня карта підвищення інклюзивності вищої освіти України під час повоєнного відновлення : навчальний посібник. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 63 с.
11. Оржель О., Бойченко М., Петроє О., Цимбалюк С., Шофолова Н. Соціальна інклюзія у сфері вищої освіти: теоретико-концептуальні засади, цільові групи, виміри та індикатори. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024.
12. Рібцун Ю. В. Заїкання: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Цибульська В. О., 2023.
13. Софій Н., Федоренко О. Як зробити онлайн-уроки інклюзивними : практичні рекомендації. 2021.

14. Трофименко Л. І. Освітні труднощі в учнів початкових класів з алалією. Особлива дитина: навчання і виховання. 2022. № 4 (108). С. 58–68.
15. Трофименко Л. І. Стратегії підтримки дітей з алалією в освітньому середовищі. Особлива дитина: навчання і виховання. 2024. № 1 (113). С. 41–65.
16. Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Бобренко І. В., Гладченко І. В., Мякушко О. І., Трикоз С. В., Сухіна І. В., Ярмола Н. А. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями : навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 233 с.

Додаткова

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами). Визначає державну політику у сфері освіти, гарантії права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, принципи універсального дизайну та розумного пристосування.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. Регламентує організацію інклюзивного навчання, права та обов'язки учасників освітнього процесу.
3. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545 (у чинній редакції). Визначає порядок діяльності ІРЦ, проведення комплексної оцінки та організації психолого-педагогічного супроводу.
4. Інклюзивна освіта : навчальний посібник для закладів вищої освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2018. Посібник висвітлює сучасні концепції, моделі та технології інклюзивної освіти.
5. Концепція розвитку інклюзивного навчання, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912. Визначає основні напрями державної політики щодо розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Електронні інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. Законодавство України. Нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання у закладах вищої освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/
2. Міністерство освіти і науки України. Реалізація безбар’єрності. Актуальні нормативні документи, методичні рекомендації щодо організації інклюзивного освітнього середовища та забезпечення освітньої доступності. URL: https://mon.gov.ua/bezbariernist/realizatsiia-bezbariernosti
3. Дія. Безбар’єрність. Інформаційні та освітні матеріали з питань безбар’єрності, інклюзивної комунікації, етики взаємодії та забезпечення рівних можливостей. URL: https://bf.diia.gov.ua/
4. CAST. Universal Design for Learning Guidelines 3.0. Міжнародні рекомендації щодо впровадження універсального дизайну навчання, адаптації навчальних матеріалів, методів викладання та оцінювання результатів навчання. URL: https://udlguidelines.cast.org/

5. World Wide Web Consortium (W3C). Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.2. Міжнародні рекомендації щодо забезпечення цифрової доступності, створення доступних електронних навчальних матеріалів та освітніх ресурсів. URL: https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/